

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Meşruiyet Sorunu ve İlk Kaynaklara Yansıması

ÖMER CİDE

YRD. DOÇ. DR. KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ
omercide@kilis.edu.tr

ÖZ

Her toplumun kendine ait değerleri vardır. Bu değerler, dinamik bir yapıya sahip olan insanın ürünü olduğu için sürekli değişim hâlinindedir. Bundan ötürü oluşturulan değerler zaman içerisinde farklılık arz edebilir. İnsanların meydana getirdikleri en büyük teşkilatlardan birisi de devlettir. Aynı zaman ve mekânlarda birçok devlet kurulmuştur. Devlete, kurulmuş olduğu dönemin geçerli olan değerlerine göre felsefi bir anlam yüklenmiştir. Bu, geçmişle sınırlı olmayıp yaşadığımız zaman diliminde de geçerli olan bir durumdur. Yapılan işlemin ana nedeni meşruiyettir. Günümüzde kitap, sinema vs. aygıtlar kullanılmak suretiyle meşruiyet unsurları işlenmektedir. Söz konusu durum göz önünde bulundurularak Osmanlı Beyliği'nin kuruluş ve yükselişi döneminde geçerli olan iki büyük değer, İslam dini ve Orta Asya Türk ananesi olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Osmanlı tarihinin ilk kaynaklarında bu değere yönelik pasajların olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmamızda amacımız meşruiyete yönelik olan bilgilerin irdelenmesi olacaktır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Meşruiyet, Gaza, Kayı, Selçuklu

LEGITIMACY PROBLEM DURING THE ESTABLISHMENT OF THE OTTOMAN STATE AND ITS REFLECTION TO THE FIRST SOURCES

ABSTRACT

Every society has its own values. These values are constantly changing as being a product of a human being with dynamic structure. Hence they can change over time. One of the biggest institutions that produced by people is the state. Many

states were established from different times and places. The state has been shaped by a philosophical meaning that emerged from values of its foundation period. This condition is not limited with the past but still valid reality today. The main reason is the legitimacy of the transaction. Today, books, movies and other devices are processed by using elements of legitimacy. During the establishment and rise of the Ottoman dynasty, it is understood that the Islamic religion and traditions of Central Asian Turks are two great values. We can see these values in the first sources of Ottoman history. The aim of the study is evaluation of legitimate values of foundation of Ottoman Empire.

Key words: Ottoman, legitimacy, ghaza, Kayı, Seljuk

Giriş

Tarihî olaylar ancak kendi şart ve zemini içerisinde değerlendirildiği zaman anlamlı olur. Bu ilke ile hareket edilmediği takdirde yanlış çıkarımlar kaçınılmaz olur. Hakkında çok fazla araştırmanın olduğu devletlerden biri olan Osmanlı için de bu kuralın geçerli olduğu inkâr edilemez. Söz konusu devletin tarihi incelenirken günün şartlarının ve geçerli olan değerlerin iyi bilinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde varılacak sonucun hatalı veya eksik olması muhtemeldir.

Osmanlı Beyliği'nin kuruluş döneminde devletin meşruiyeti için geçerli olan iki temel değer vardı. Bunlar, İslam dini ve Orta Asya Türk ananesidir. Aslında devletin kuruluşunun ana unsuru güçtür. Bu erk devletin kurulmasını sağlar. İbn-i Haldun: "Başkanlık ancak kuvvet ve galebe ile (üstün ve galip gelmek) ile olacağına göre, başkanlığı alacak grubun diğerlerinden daha güçlü ve nüfuz sahibi olması gerekir."¹ demek suretiyle bu duruma dikkat çekmiştir. Ancak kurulan devletin felsefesi oluşturulurken zamanın geçerli olan değerleri üzerinden hareket edilir. Güçlü olan bir hanedan bu değerler olmasa da devleti yönetebilir. Gerek kendi vicdanlarının mutmain olması ve gerekse de reyanın durumu kabullenmesi, ayrıca rekabet hâlinde olduğu devletlere karşı kendi meşruiyetini sağlamak için bu türden bilgilerin de işlenmesi gerekmektedir. Dönemin dinî, siyasî, içtimaî ve etnik yapısı, kaynaklardaki bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

1-Siyasi Yapı

Osman Bey, aşiretin başına geçtiği zaman Anadolu'da siyasi durum karışık idi. Anadolu'nun geneli üzerinde hâkimiyet kurmuş olan İlhanlılar en

¹ Abdurrahman bin Muhammed bin Haldûn Hadramî, *Mukaddime*, C.I, Çeviren: Halil Kendir, Yeni Şafak Yayınları, Ankara 2004, s. 176

belirleyici unsurdu. Ancak onların hâkimiyetleri, iç çekişmeler ve bölge komutanlarının isyanları sebebiyle iyice zayıflamıştı.²

Selçuklu Devleti ise sadece ismen mevcudiyetini devam ettirmekteyken, 1308 yılında devletin varlığı tamamen ortadan kalktı. Moğollar ile yapmış olduğu başarılı mücadelelerden dolayı Anadolu'daki Müslümanlar tarafından büyük bir itibar gören Memluklu Devleti, bölgedeki gelişmelere kayıtsız kalmamaktaydı.³

Zamanla bölgede en etkin unsur beylikler olmuştur. İlhanlı baskısından dolayı Batı uçlara doğru kayan beylikler, buldukları bölgelerde hâkimiyet kurmaya başlamışlardır. Birçoğu Selçuklu Devleti'nin emirleri arasından çıkan bu kişiler aynı zamanda boy beyleri idiler.⁴ Merkezî yönetime genellikle vergi vermezler ancak sembolik birtakım hediyeler gönderirlerdi. Zamanla buldukları bölgede bağımsız veya yarı bağımsız devlet haline gelecek olan bu beylikler arasında Selçuklu Devleti'nin başkentini ele geçirmiş olan Karamanlılar üstün bir mevki elde etmişlerdi. Bu beylik, Moğol istilasından sonra ortaya çıkmıştır. Yerleşmiş olduğu bölge ilk dönemden itibaren Batı Toroslar'dır. Karamanlı beyi, Ermenek ve Mut'u elinde tuttuğu gibi, Larende'yi ve sahildeki Alâiye'yi de topraklarına katmış, nüfuzunu Ereğli'den Niğde'ye kadar genişletmişti. Karamanlı Beyi Musa, Konya'ya ele geçirmişse de Moğol komutanı Çoban kenti geri almayı başarmıştır.⁵

Karamanlılar kadar güçlenmemiş olmakla birlikte onların yanında yer alan Eşrefoğulları'nın etki alanı Beyşehir'le başlayıp, daha sonra Akşehir ve Bolvadin'i içine alacak şekilde genişlemişti. Karamanoğulları ve Eşrefoğulları, ismen de olsa devam eden Selçuklu Devleti'nin başına geçecek kişinin belirlenmesine müdahale edecek kadar etkiliydiler. Moğollar, Selçuklu Devleti'nin başına Mesut'un geçmesini isterken bu iki beylik buna karşı çıkmıştır. Bundan dolayı adı geçen bu iki beylik Konya'ya girip tahta Keyhusrev'in iki oğlunu oturtular. Ancak bu duruma müdahale eden İlhanlılar, Mesut'u başa geçirmiş ve bütün beylikler ona tabi olmak zorunda kalmışlardı.⁶

Bizans sınırına yakın bölgede bulunan Kütahya merkezli Germiyanogulları ve Kastamonu, Sinop bölgesinde kurulan Candaroğulları ilk dö-

² Halil İncalcık, *Devlet-i Aliyye*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009, s. 15

³ İncalcık, *Kuruluş*, Hayykitap, İstanbul 2010, s. 46

⁴ İncalcık, *Osmanlılar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 18

⁵ Claude Cahen, *Osmanlılar'dan önce Anadolu*, Çeviren: Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002, s. 335

⁶ Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, s. 61

nemlerde güçlü beylikler olarak öne çıkmışlardı. Germiyanogulları daha batıdaki Karesi, Aydın, Saruhan, Mentеше gibi beylikler üzerinde etkili olmakta iken Candarogulları, Osmanlı Beyliği ve Orta Karadeniz beylikleri üzerinde belirli bir nüfuz oluşturmuş idi. Aydın, Saruhan, Karesi ve Mentеше beylikleri denizcilik yönleri güçlü olan beyliklerdi.⁷ Nitekim Osmanlı, Karesi Beyliği'nin topraklarını kendi topraklarına kattığı zaman bu beyliğin denizcilik özelliğinden yararlanmıştı.

Bu beyliklerin ortak özelliklerinden bir tanesi gaza ideolojisine sahip olmalarıydı. Özellikle Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte onun üstlenmiş olduğu gaza misyonunu kendi üzerlerine alma noktasında birbirleriyle rekabet halindeydiler. Gaza işlerinde lider olarak kabul edilecek olan beylik, diğerlerine kendi hâkimiyetini kabul ettirmiş olacaktı. Bundan dolayıdır ki bu beyliklerde Bizans'a karşı zafer kazanmak önemli bir avantaj olarak algılanacaktı. Bu durumdaki beylik daha da güçlenecek ve İslam âlemi nezdinde itibarı artacaktı. İslam dini, güçlenen bu beylik sayesinde yeni bölgelere ulaşmış olacaktır. Osman Bey ve kendisinden sonra gelen beylerin kazanmış olduğu zaferler bu şartların Osmanlı Beyliği lehine gelişmesine vesile olmuştur.

2-Dinî Yapı

Osmanlı'nın kuruluş dönemi dinî, fikrî ve kültürel açıdan pek çok farklı kaynaktan etkilenen, karma ve eklektik bir yapıya sahipti. O dönemde Anadolu, değişik inanç, kültür ve geleneklerin kesiştiği bir bölge durumundaydı. Anadolu'da doğup gelişen tasavvufî düşünce üç önemli kaynağa dayanmaktaydı. Bunlardan biri İbn-i Arabî'nin (D. 1162, Ö. 1240) temsil ettiği, daha çok Mađrib mektebinin izlerini taşıyan Vahdet-i Vücüd anlayışı; ikincisi Mevlânâ'nın (D. 1207, Ö.1273) temsilciliğini yaptığı, İnan ve Dođu kültürünün tesirini barındıran estetik ve ahlaki tasavvuf anlayışı; Üçüncüsü ise Hac-ı Bektâş-ı Veli (Ö.1429) ve Yunus Emre'nin (Ö. 1320) temsil ettiği, tarihî Türk kültürünün izlerini barındıran, Orta Asya ve Horasan kökenli ve ahlakçı ve aksiyoner tasavvuf anlayışıydı.⁸

İbn-i Arabî'nin düşünce sisteminde ve hayat anlayışında aksiyon ve mücadeleye ruhu hâkimdi. Felsefi sistemindeki tolerans ve uzlaştırmacı karaktere rağmen, Hristiyan Batı âlemine karşı düşmanlık hisleriyle doluydu. Zira

⁷ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008, s.19

⁸ Osman Türer, "Osmanlı'nın Temelindeki Manevi Harç: Kuruluş Döneminde Anadolu'da Tasavvuf", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.376

o, Haçlı seferleri esnasında gerçekleştirilen zulümlerin ızdırabını içinde hissedene, bu yüzden memleketini terk etmek zorunda kalan ve Hristiyan dünyasının Müslümanlara karşı nasıl bir zihniyet taşıdığını çok iyi bilen bir kimseydi. İbn-i Arabi, İzeddin Keykâvus'un kendisine göndermiş olduğu mektuba: "Müslümanlara yapacağı en büyük hizmetin, İslam'ın şanını yüceltmek ve küfre tahakküm etmek olduğunu" belirterek cevap vermiştir.⁹

İbn-i Arabi öğretisi Osmanlılar zamanında da etkili olmuştur. İznik medresesinin ilk müderris olan Davud el-Kayseri, onun Fusûsu'l-Hikem adlı eserini şerh etmiştir.¹⁰ Küfre tahakküm etmenin Müslümanlar için yapılabilecek en büyük hizmet olduğunu savunan bir anlayışın Osmanlı'nın ilk döneminden itibaren var olduğu anlaşılmaktadır.

Anadolu'da var olan diğer bir dinî anlayış ise Mevlânâ'nın adı ile özdeşleşmiş olan Mevlevilik'tir. Daha çok sanat ve estetiğe ağırlık veren, sınırsız insan ve Allah sevgisine dayanan bir tasavvuf anlayışıdır.¹¹ Bu akım daha çok saraydaki devlet yöneticileri, üst kademe devlet erkânı ve entelektüel çevreler üzerinde etkili olmuştur.¹² Ancak Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde etkili olduğu söylenemez.

O dönemde Anadolu'da bulunan diğer bir akım ise Orta Asya-Horasan kaynaklı Türk halk tasavvufudur. Hoca Ahmed-i Yesevi ve Necmeddîn-i Kübra'nın tesiriyle gelişen bu akımın Anadolu'daki en belirgin simaları Hacı Bektâş-ı Veli ve Yunus Emre'dir. Bu tasavvuf akımında da İbn-i Arabi'de olduğu gibi aktif ve cengâver bir anlayış bulunmaktaydı. XIII. asırda Anadolu'da görülen aktif ve mücadeleci ruha sahip tasavvuf anlayışını, felsefi planda ve genel entelektüel çevrelerde İbn-i Arabi'nin düşünce sistemi temsil ederken, kırsal kesimdeki geniş halk kitleleri nezdinde Türkistan ve Horasan tasavvufu temsil etmekteydi.¹³

Yukarıda verdiğimiz bilgilerden de anlaşılacağı üzere Osmanlı beyliğinin kurulmuş olduğu bölgedeki dinî anlayış, aktif ve mücadeleci bir karakter arz etmektedir. Bu durum gaza ideolojisinin benimsenmesini beraberinde getirmiştir. Bu ideoloji adeta beylikle özdeşleşmiş bir durum arz etmiştir. Dolayısıyla beyliğin meşruiyetini sağlayan temel unsurlardan biri

⁹ İbn Arabi, Fütühât-ı Mekkiye, C.IV, Litera Yayıncılık, Çeviren: Ekrem Demirli, İstanbul 2008, s.604-605

¹⁰ Taşköprülüzâde, Osmanlı Bilginleri, Çeviren: Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 27

¹¹ Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ Celeleddin, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1985, s. 194

¹² Türer, s.380

¹³ Türer, s.381

dindir. İlgili devletin kuruluş felsefesini anlatan ilk kaynakların dinî açıdan meşruiyeti sağlayacak bilgileri barındırması gayet doğaldır.

3-Etnik Yapı

Osmanlının kuruluşu döneminde Anadolu'da etnik yapı, meşruiyet objesi olarak algılanan diğer husustur. Moğol istilasından kaçıp Anadolu'ya sığınan Türkmenler, İlhanlıların tazyikiyle uç bölgelerine gitmek zorunda kalmışlardır. Nitekim henüz İznik Rum Devleti'nin İstanbul'a naklinden (1261) önce Denizli bölgesinde 200.000, Kastamonu havalisinde 100.000 ve Kütahya-Karahisar'da da 30.000 çadır, yani takriben üç milyon göçebe Türkmen bulunduğu dair haberler yalnız Garbi Anadolu uçlarına ne kadar nüfusun yığıldığını gösterir.¹⁴ Etnik yapıları itibarıyla Türk olan bu unsurlar için kendi kültürlerinin meşruiyet aygıtlarının işlemelerini gerektirmektedir. Bölgede kurulmuş olan Osmanlı beyliğinin de bu değerlere atıfta bulunması yadırganacak bir durum değildir. Etnik yapıyla ilgili referanslar Osmanlının ilk kaynaklarında yerini almıştır.

Meşruiyet Unsurları

1- Meşruiyet Unsuru Olarak Din (Gaza)

Osmanlı kuruluş döneminin Anadolu'sunda en önemli değerlerden bir tanesi olan "gaza", aynı zamanda meşruiyetin de temel unsurudur. Osmanlı hakkında bilgi veren ilk kaynaklarda gaza misyonuna sahip olmakla ilgili birçok pasajı bulmak mümkündür. Bunların başında rüya anlatımları gelmektedir. Rivayetlerde hanedanlığın öncüleri sayılan Ertuğrul ve Osman Bey'in görmüş olduğu düşler aktarılır. Ayrıca başkalarının onlarla ilgili görmüş olduğu rüyalar da işlenmektedir. Kaynaklarda geçen ve meşhur olan rüya şöyledir: "*Osman Gazi, yalvardı ve bir müddet ağladı. Uykusu geldi; yattı uyudu. Aralarında kerameti zahir olan bir aziz şeyh vardı. Halkının tamamının güven duydukları bir kimse idi. Dervişliği gönlünde idi. Dünyalığı, nimeti ve davarı çoktu. İlim ve irfan sahibiydi. Misafirhanesi boş kalmazdı ve Osman Gazi de bu dervişe konuk olurdu. Osman Gazi düşünde, bu azizin kuşağında bir ayın doğduğunu, kendi koynuna girdiğini gördü. Bu ay, Osman Gazi'nin koynuna girince, göbeğinde bir ağaç çıktı, gölgesi dünyayı tuttu. Gölgesinde dağlar oluştu. Her dağın eteğinde sular çıktı. O sulardan kimi içti, kimi bahçesini suladı, kimi de çeşmeler akıttı.*" Kendisine rüya anlatılan şeyh

¹⁴ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s.300

(Edebalı): “Oğul Osman! Padişahlık sana ve senin nesline mübarek olsun ve benim kızım Malhun Hatun senin eşin olsun.” müjdesini vermişti.¹⁵ Oruç Beğ, rüyayı Ertuğrul’un gördüğünü ve yorumlatmak için Konya’da bulunan Şeyh Edebalı’nın yanına gittiğini nakleder.¹⁶

Ayrıca Osmanlı hanedanına mensup olmayan kişilerin görmüş olduğu rüya rivayetlerini de görmekteyiz. Hanedan dışındaki kişilerin görmüş olduğu rüyaların en tipik örneği Köse Mihal’e ait olanıdır. “*Osman Bey beraberinde birkaç kişi olduğu halde ava çıkar. Eve dönüş zamanında ufukta tozun dumana katıldığını görür. Atlı birkaç kişi gelip içlerinden biri Osman Bey’i sorar. Osman Bey kendisine gösterilince hemen “Esselâtü ve’s-selâmü aleyke yâ Resûlu’llah” deyip, kelime-i şehadeti getirerek Müslüman olur. Köse Mihal, “Ya Osman Gazi! Düşümde sizin Peygamberiniz Muhammed Mustafa’yı alehi’s-selâmı gördüm. Geldi bana eyitdi: Ya Abdullah! Diyü, İslam dinini telkin idüp, kelime-i şehadeti düşümde öğretti. Fâtihâ’yı ve sure-i İhlas’ı bile öğretti. Eyitti: “Ya Abdullah! Tur, sabah ata süvar ol. Fûlan yirde bir gazi yiğit vardur, anun adı Osman’dur. İşbu şekillü kişidür, âna var. Fî sebîli’llah gazaya niyet idüp gaza ider. Ve benüm ak alemüm ânun katındadır.”*¹⁷

Osman Bey’in rüyası, Osmanlı Devleti’nin kuruluş kısmında efsaneleşen bölümlerden biridir. Osman Bey’in gördüğü varsayılan rüyanın benzerleri birçok hanedan için de rivayet edilmiştir. Rüya, onun göbeğinden bir ağacın çıkarak gölgesinin bütün dünyaya yayılması menkıbesine benzer bir rivayet, Gazneli Mahmud için de aktarılmaktadır. Rivayete göre, Hindistan fatihi Mahmud Gaznevi’nin babası Sevük Tigin, oğlunun doğumundan bir saat evvel rüyasında evindeki ateşlikten bir ağacın çıktığını ve bütün dünyaya gölge saldığını görmüştür. Tâbirci, söz konusu rüyayı: “*Fâtil bir oğlu olacağı*” şeklinde yorumlamıştı.¹⁸ XIV. asır başında İlhanlılar’ın sarayında *Cami’üt-Tevarih* adlı ilk cihan tarihini yazan Reşidüddin, büyük eserinin Oğuz ananelerini muhtevi kısmında, bu rüyada görülen ağaç menkıbelerinin diğer bir şeklini aktarır. Burada Oğuzların hükümdarları arasında Tuğrul isminde biri ile iki kardeşinden bahsedilir. Bu çocukların babası, oğulları daha devlet kurmadan evvel bir rüya görür. Göbeğinden çıkan üç

¹⁵ Derviş Ahmed Âşıkî, *Aşıkpaşazâde Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Cemil Çiftçi, Mostar Yayınları, İstanbul 2008, s. 41, İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, C.I, Yayına hazırlayan: Şerafettin Turan, TTK, Ankara 1991, s.93, Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihan-nümâ*, C.I, Yayına hazırlayanlar: Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen, TTK, Ankara 1995, s. 83

¹⁶ Oruç b. Adil el-Kazzâz kâtibü’l-Edrenevi, *Oruç Beğ Tarihi*, Yayına hazırlayan: Necdet Öztürk, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008, s. 8

¹⁷ Oruç Beğ, s.12

¹⁸ Fuad Köprülü, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s.45-46

büyük ağaç gövdesi büyür, her tarafa gölge salar ve tepeleri göklere erer. Bunu kabilenin kâhinine söyleyerek tabir ettirir. Kabile içinden büyük bir hükümdar çıkacağını zaten evvelden haber vermiş olan kâhin, bu adama “Çocuklarının hükümdar olacağını, fakat bu sırrı kimseye açmamasını” tembih eder.¹⁹

Aktarmış olduğumuz örneklerden de anlaşılacağı üzere bu tür menkibevî rüya anlatımları Osmanlı ile sınırlı değildir. Bu durum gerçekliği olan bir rüyadan ziyade mevcut olan bir rivayetin Osman Bey’e uyarlanması başka bir şey değildir. Bununla ilgili ise iki olasılığın olabileceğini düşünüyoruz. İlk ihtimal bu rüya anlatımının Anadolu Türkleri arasında şifahi olarak mevcut olduğu ve Osmanlı kroniklerine halk ağzından geçmiş olabileceğidir. İkincisi ise XV. asırda Osmanlı sarayında pek ehemmiyet verilen Reşidüddin’in eserlerinden alınarak Osmanlı sülalesine isnat edilme olasılığıdır.²⁰

Rüya örneğinin dışında gaza görevinin Osmanlılara verildiğini başka şekillerde anlatan kaynaklar da bulunmaktadır. Örneğin Enverî eserinde Ertuğrul’a İslam fetihleri için keskin kılıç verildiğini rivayet etmektedir: “Bir gün Ertuğrul’a ulu bir kişi gelir ve ona: Ey yiğit! Allah senin eline keskin bir kılıç verdi. İslam fetihlerine sen sebep olacaksın ve senin soyundan gelenler bütün Rumeli’yi fethdecek” der.²¹

Osmanlı hakkındaki diğer bir iddiayı Ahmedî’nin eserinde görmekteyiz. Buna göre Osmanlı hanedanlığı sonra gelmesine rağmen, diğer Müslüman hanedanlardan daha üstündür. Ahmedî, iddiasını gerekçeleriyle birlikte eserinde şöyle dile getirir:

“Sonra gelen ön gelenden yig olur.
Fikri olan bunı kim direm bilir
Virdi Hak insana feyz itdükte cûd
Kudret ü akl u hayat u hem vücûd
Akl ol üçden yigrek idi bî günan
Lâcerem sonra onlardan oldu ayan
Sonra geldi enbiyedan ol resûl
Hatem oldı vü kamûdan eşref ol
Dört kitabın sonu Kur’an’dur gelen

¹⁹ A. Zeki Velidî Togan, *Oğuz Destanı Reşidüddin Oğuznâmesi*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1982, s. 73

²⁰ Köprülü, s. 46

²¹ Enverî, *Düstürnâme-i Enverî*, Yayına Hazırlayan: Necdet Öztürk, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, s. XLIV

*Fazl ile oldur anlara nasih olan
Kamudan çün sonra geldi âdemi
Fazl ile oldu kamununun hâtemi*²²

Üstünlük iddiası daha sonra gelen bazı tarihçiler tarafından da sürdürülmüştür. Örneğin Neşri: “*Bu tabaka, ba'de Rasûlüllah (SAV) Hülefâ'ür-Râşidin afzal ül-guzzat ve'l-mücahidindür. Eđerçi bunlar zamanen ve zikren mua'hhardür, ammâ rütbeten kadren mukaddemdir. Tea'hhür-i zamanı tekaddüm-i rütbede münâfi değildir. Nitekim Hazret-i Muhammed Rasûlüllah salavâtü'l-laîhi 'aleyhi ve selâmuhu hâtemü'n-nebiyyin ve seyyid-ü imâmi'l-mürselindir.*”²³ İfadelerini kullanmaktadır.

Bu iddianın sadece tarihçilerden kaynaklandığını söylemek hatalı bir çıkarım olsa gerek. Çünkü gaza misyonu ile ilgili olarak daha somut bilgiler elimizdedir. Osmanlı hanedanlığına mensup olan yöneticiler gaza ideolojisini benimsemişlerdir. Osmanlı tarihine ait kaynaklar, ilk dönemden itibaren hanedanlığın gaza ideolojisine sahip olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Kaynaklar, aynı etnik ve demografik yapıya sahip olan beylikler içerisinde, Osmanlıları gaza yapma açısından en üstün konuma yerleştirmektedirler. Bu şekil aşırı yüceltme elbette ki resmi tarihçiliğin verdiği bir reflektir. Yine de gaza anlayışının olduğunu kanıtlayan en sağlam delillerdendir. Kaynaklar, Osmanlıların gaza yapmalarına değil, cihat eden hanedanlar içerisindeki üstünlüklerine vurgu yapmaktadırlar. Bu durumda Anadolu'da bulunan bütün beyliklerde gaza ideolojisinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu düşüncüyü destekleyen diğer bir kanıt ise vakfiye kitabesidir. 1324 yılına ait olan bu kitabede Osman Bey “Şücaüddin (dinin savunucusu)” ve Orhan Bey için ise “Fahrüddin (dinin medar-ı iftiharı)” lakapları kullanılmıştır. Ayrıca kuruluşun ilk dönemlerinde Osmanlı Beyliği'ni gezmiş olan İbn Batta, Orhan Bey için “İhtiyarüddin” lakabını kullanmıştır.

Osmanlıların gaza ideolojisine sahip çıktıklarını gösteren diğer bir kanıt ise Ankara Savaşı öncesi Timur ile Bayezid arasında gerçekleşen mektuplaşmalarıdır. Mektuplarda anlaşıldığına göre Bayezid'in Timur'u kâfirlikle suçlaması, kendisini ise cihat eden bir sultan olarak vasfetmesi, Timur'un ağırına gitmiştir. O, kâfir olmadığını kendisinin kırk yıla yakın bir süreden

²² Ahmedî, s. 112

²³ Neşri, C. 1, s. 55

beridir cihat ettiğini belirtmiştir.²⁴ Savaş öncesi karşılıklı dört mektup yazılmış ve mektuplardaki ana tema cihat olmuştur.

Ahmedî, Osmanlı hanedanının, Hz. Peygamberden sonra, Neşrî ise Hz. Peygamber ve dört halifeden sonra en faziletli kişiler olduklarını vurgulamıştır. Bu hanedanın yegâne amacının da İslamiyet'i yaymak olduğu vurgusu ön plana çıkarılmıştır. Ancak rüyaların ifa ettiği görevler, söz konusu beylik için dönemin geçerli olan felsefenin temelini oluşturmaktadır. Bu kaynaklar niçin böyle bir ihtiyaç hissetmişlerdir? Hiç kuşkusuz ki meşruiyet kaygısıdır. Kutsiyet atfeden bu türden anlatımların belli bir amacı vardır. Osmanlı'nın kuruluş dönemi hakkında bilgi veren kaynakların hepsi

²⁴ "...Sen kendini Allah yolunda cihat eden, bizi ise haksız yere kan döken bir kâfir ve beni yeni yetme bir savaşı saymışsın. Bil ki, ben kırk ılı yakın süredir nefsimi cihata adanmışım. Bu cihatlar sonunda kaleler ve ülkeler feth ederek, beldeleri kurtarmakla meşgulüm. Kaldı ki bu halim, dünden daha açık ve kesindir. Bu mücadeleler esnasında, çok sayıda kişi bize itaat etmiş ve yolumuzda canlarını feda etmiştir. Siz niçin bize hizmet etmekten kaçıyor, sevgi göster miyorsunuz? Hem yaşça da senden büyük durumdayım. Bu güne kadar hangi tarafa gittiysem, kısa sürede orayı ele geçirdim. Sivas'ı da kısa zamanda elde ettim. Sen Malatya'yı muhasara ettin, dört ay elde edemedin ve geri dönmek zorunda kaldın. Sinop Kale'sini ne zamandan beridir elde edemedin. Mektubundaki gibi tehdit ve gurura kapılma, akıl yolundan uzak sözlerle cesaret etme. Kaldı ki Sivas'ta ele geçirdiğim adamlarımızdan durumunu anlamış haldeyim. Dolayısıyla pek çok Müslümanı rencide etmek, han ve mallarını harab etmek uygun görülmemiştir. Bu sebeptendir ki, güzel cevap vermeyi yüksek bir iş olarak bil, ülkeni harap etmekten kurtarmış olursun. Bizimle anlaşma yoluna döner, özür dileyen bir ifade ile cevap verirsen, aramızda dostluk ve sevgi olur. Böylece Frenk kâfirine fırsat vermemiş olur, biz de, Sivas'tan çekilerek geri döneriz. Bizim niyetimiz ve meylimiz sizi zayıf düşürerek meşgul etmek, böylece kefare dinine yardım etmek değildir. Bizi ve askerimizi kâfir, dinsiz, sapık itikatlı mezhep sahibi ve çirkin âdetleri bulunmakla itham etme. Bizim askerimiz babadan ataya Müslüman ve Müslüman çocuklarıdır. Niçin hidâyete layık olmasınlar? Kaldı ki, Osmanlı'nın askerleri çoğunlukla kâfirlerden devşirme olduğu açıktır. Davamız cihangirik olup, saltanatımız adına hutbeler okunmaktadır, sikkeler basılıdır. Müslümanların ülü'l-emri olduğumuzda şüphe yoktur. Bizim soyumuz, İlhân-ı Âlişân'a ulaşmaktadır. Eğer samimi selâminizle beraber iyi ifadeler içeren mektubunuz gelirse, her iki taraf arasında yumuşama ve sevgi peyda olur. Aksi halde kılıç ortaya çıkınca, kaleme yer kalmaz ve's-selâm..." "...Zamanın cihan sultanı olan Timur-i Köregen Sivas'a gelip yerleşmeyi, bizim Tebriz'e yöneldiğimize benzeterek tuhaf kıyaslamada bulunmuşsun. Kaldı ki biz, Keleşden Şirvan'a varıp, o ülkeye asker çıkarsak, kim mani olabilir? Kıpçak halkı sizden bıkip usandığı için bizimle beraber olmayı tercih etmektedir. Malatya ve Sinop hususundaki iddiamız da doğru değildir. Bazı sebeplerden dolayı muhasaradan vazgeçilmiştir. Yoksa bizim askerimizin azlığı veya sizin askerinizin çokluğundan dolayı olmamıştır. Kastamonu ve Karaman hâkimlerinin inatları ve o sırada fırsat bulup, bazı vilayetlerimize saldırımları, bizim Malatya ve Sinop'taki muhasarayı kaldırmamızın zaruri kılmasıdır..." dedikten sonra mektubuna devamla; "...İyi bil ki, atam Ertuğrul Han üç yüz kadar gazisiyle beraber, Hülâgû Tatar'ından onbin Tatar'a vurup, Alâeddin Keykubât'a galip gelenleri mağlup etmiştir. Bundan sonra devlet idâre etmeye nâil olmuş, hil'at kendisine verilerek, Allâh'ın lutfu ile Âl-i Selçûk'un yerine idareyi elde tutması isyân ve başkaldırma ile olmamıştır. Osman Bey'i ilk culûsundan itibaren, dört tarafında bulunan kâfirlerle gece-gündüz ikiyüzbinden fazla askeriyile cihat etmiştir. Bu saltanat yıldızımız bugün dördüncü tabakaya erişmiş ve şimdiki kadar fethettiğimiz kale ve kasabaların sayısını geçmiş sultanların hayalinden geçmesi dahi mümkün olmamıştır..." Timur'un bu mektubuna karşılık Yıldırım Bayezid: sözleriyle Osmanlı saltanatının tarihi seyrini açıkladığından sonra, Osmanlı'nın iktidar amacını şu ifadelerle duyurmaya çalışmıştır; "...Bizim nazarımızda; dünya ve içindekilerin kıymeti, Allah yolunda cihat etmenin yanında saman çöpi kadar değeri yoktur. Osmanlı askerine Abdullah oğlu demekten fazlasıyla zevk duyarız. Çünkü bütün sahâbe-i kirâmın ataları kâfir iken, kendileri Müslüman oldular. Böyle Müslüman olanlar, insaflı olmayan müslüman-zadelerden çok çok üstündürler..." şeklinde dini kanaatini ifade etmiştir. Timur'un istila ettiği İslam ülkelerinde yaptıklarını tasvip etmeyecek; "...Siz Sivas'ı harap idüp, ehl-i İslâm'ın ırzını pâyimâl etdikten sonra ne denile bilir ki! Siz, ilk suçlamayı kendinizden gidermeye uğraşıyorsunuz. Arapça ve Farsça gelen mektuplarımızda sertlik, kabalık, kibir ve gururdan başka bir nesne yoktur. Âl-i Osman, hile ile ülkeleri kendisine mülk edinmemiştir. Mektuplarımız akıllı devlet erkânımızla yapılan istişâreler sonrası yazılmıştır.

Ankara Savaşı'ndan sonra yazılmıştır. Osmanlı Devleti, Timur ile yapmış olduğu savaşı kaybetmişti. Savaş öncesi yapılan yazışmalarda her ikisinin de kendisini Allah için cihat eden taraf olarak gördüğü anlaşılmakta²⁵ ve çekişmelerin ileriki dönemlerde de devam ettiği görülmektedir.

Rakip hanedanların (Timurlular, Kadı Burhaneddin ve özellikle Karamanlılar) meydan okumalarına muhatap olan Osmanlı sultanları otoritelerinin ilahi kökenini vurgulamak zorunda kalmışlardır.²⁶ Nitekim F.Giesse de bu rüya anlatımı için “*Osmanlı sülalesine Küçük Asya'daki diğer Türk kabileleri üzerinde hegemonyasını kurmak için ilahi bir meşruiyet vermek arzusu*” değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁷

Yukarıdaki mektuplaşmalardan da anlaşılacağı gibi bölgede meşruiyetin büyük oranda gaza ruhuna sahip olmakla gerçekleşmekteydi. Osmanlı, gerek beylik gerekse de devlet olduğu dönemin bu itirazlara karşılık kaynakların gaza ideolojisini çok fazla işledikleri ve bu konuda en faziletli hanedanlığın Osmanlılar olduğu vurgulanmıştır.

2- Meşruiyet Unsuru Olarak Etnik Unsur (Soyağacı)

Osman Bey'in, dikkat çekmesine ve isminin kaynaklarda zikredilmeye başlanılmasına vesile olan olay 1302 yılında Bizans komutanı Muzalon ile girişmiş olduğu Bafeus Savaşı'dır.²⁸ Bundan önceki tarihlerde Bizans kaynaklarında kendine yer bulamayan Osman Bey ve aşireti, beylikler hakkında bilgi veren kaynaklarda da ismi zikredilecek kadar öneme haiz olmamıştı. Bundan dolayı Osmanlı şeceresi hakkında bilgi veren kaynaklar devletin kuruluşundan yaklaşık yüzyıl sonra ortaya çıkmıştı.

“*Mevsuk vakıaların bulunmadığı yerlerde ananeler tahkik olunup itina ile muhakeme ve muvazene edilmelidir. Bir kavmin menşeyini mütalaa ettiğimiz zaman bu cihet esası bir mahiyettir. Bir kavmin mebdeleri o kadar ehemmiyetsizdir ki, yaptıkları işler sayesinde başkalarının dikkatini üzerlerine celp edinceye kadar umumi tarihte farkında olunmaksızın kalırlar.*”²⁹ Gibbons'un Osmanlı şeceresini bulma çabası için yapmış olduğu bu tahlil tam manasıyla-

²⁵ Ahmet Feridün Bey, *Münşeatü's-Selatin*, Konya El Yazma Eserler Kütüphanesi, kayıt no: 14075, vrk. 125-127

²⁶ İnalçık, “*Aşıkpaşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı*” *Söğüt'ten İstanbul'a*, İstanbul 2005, s. 132

²⁷ Friedrich Giese, “*Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi*”, Çeviren: Zehra Aksu Yılmaz, *Söğüt'ten İstanbul'a*, İstanbul 2005, s. 154

²⁸ Georges Pachymeres, *Bizans Gözüyle Türkler*, Çeviren: İlcan Bihter Barlas, İlgü Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2009, s. 72

²⁹ Gibbons, s. 16

la yerli yerine oturmuştur. Yalnız elde edilen başarılar sonrası dikkat çekme sadece Osmanlı için değil herkes için geçerli olan bir durumdur.

Osmanlıların menşei hakkında Fuat Köprülü, “*Anonim Tevârih-i Âl-i Osmanlarda ve Şükrullah’ın Behcetü’t-Tevârih’inde, Âşıkpaşazâde ve Oruç Beğ tarihlerinde Osmanlı hanedanının sadece Oğuzlardan*” olduğunu belirtir. Ona göre, II. Murat zamanında yazılan Yazıcıoğlu’nun Selçuk-nâme’sinde Kayılardan olduğu tasrih edilmiştir.³⁰ Câm-i Cem Âyin gibi silsile-nâmelerde, Düstûr-nâme-i Enverî, Ruhî, Lütî Paşa tarihinde ve son olarak İdris-i Bitlisî’nin Heşt Behişt’inde Kayıların diğer Oğuz boyları arasında şerâfet ve asaletine dair bazı rivayetlerle birlikte bu fikrin ileri sürüldüğüne değinilmektedir. Osmanlı hanedanının Kayılardan olabileceği düşüncesini yadırgamayan Köprülü’nün itirazı, Kayıların Oğuzlar arasında yöneticilik vasfıyla bilinen bir boy olduğu görüşüdür. Ona göre şayet Osmanlı hanedanı kendi meşruiyeti için bir boy bulma derdine düşseydi, Kayılar yerine Oğuz ananesine göre hükümdarların en fazla çıktığı Salur veya Kınık boylarını seçmeleri gerektiğini belirtmektedir.³¹

Aşıkpaşazâde’den itibaren yazılan kaynakların, Osmanlı şeceresine yer verdiği görülür. Şecerelerin doğruluğu tartışmalıdır. Olması da doğaldır. Ancak önemli olan bu soy kütüklerinin ifa etmiş olduğu görevdir. Çoğu şecere Hz. Nuh’a kadar gider. Söz konusu hanedanlık, dinî bir öndere dayandırılmak suretiyle manevi bir referans kazanmış olmaktadır. Söz konusu kütüklerde ayrıca Türklerin ataları olan Oğuz da zikredilir. Oğuz, Batı Asya’daki Müslüman Türkler için kullanılan umumi bir terimdir. Destan geleneği, Oğuzların atalarını, Hz. Nuh’un oğlu Yafes’in soyundan gelen, tek tanrıya inanan ve dünya fatihi olan Oğuz Han’a bağlanmaktadır. Oğuz Han’ın altı oğlu, her bir oğlunun da dörder oğlu vardır. Oğuz’un yirmi dört torununun her biri Türk geleneğinin Oğuzları ayırdığı yirmi dört boyun atasıdır.³²

Colin İmber, Yazıcızâde’nin eserinde Ertuğrul’un “Kayı boyuna”³³ bağlanmasını önemser. Çünkü Kayıların atası dünya fatihi Oğuz Han’ın halefi, en kıdemli ve en büyük oğlu Gün Han idi. Yazıcızâde eserinde: “*Kayı Han’ın bütün Oğuz beylerinin Oğuz’dan sonra tabi oldukları han olduğunu*

³⁰ Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Hazırlayan: Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009, s. 30

³¹ Köprülü, s. 94

³² Colin İmber, “Osmanlı Hanedanı Efsanesi(?)”, *Söğüt’ten İstanbul’a*, Çeviren: Fatma Acun, Derleyen: Mehmet Öz, Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2005, s. 255

³³ Yazıcızâde, s. 30

söyleyip, *Gün Han vasiyeti üzerine Oğuz töresince hanlık ve padişahlık Kayı soyu varken diğerlerine değmeyeceğini*” belirtmektedir.³⁴

Yazıcızâde, Osman ailesinin Oğuz Han soy kütüğünü neden benimzediklerini şöyle açıklamıştır: “*Pes bu delil ve erkânca padişâh-i a’zam seyyid-i selâtinü’l-Arab ve’l-Acem kâyid-i cuyûşu’l-muvahhiddin kâtilü’l-kefere ve’l-müşrikin sultan bin sultan pâdişahımız Murat bin Mehmed Han ki eşref-i Âl-i Osman’dır, pâdişahlığa enseb ve elyaktır, Oğuz’un kalan hanları uruğundan, belki Cengiz hanların uruğundan dahi mecmu’undan ulu asl ve ulu söğüktür, şer’le dahi örflle dahi Türk hanları, Tatar hanları dahi kapusuna gelip selam vermeğe ve hizmet etmeğe layıktır. Korkut Ata eyitdi: Ahir zamanda gerü bundan sonra hanlık Kayı’ya değe, dahi kimesne ellerinden almaya, dedigü Osmanlı rahimehullâh neslidir.*”³⁵ Yazıcızâde’nin bu anlatımında bu soy şecerelerinin meşruiyete hizmet ettiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bu bilgilerin vurgulu bir şekilde belirtilmesinin arka planına bakıldığında, Osmanlılar ile diğer beylik ve devletler ile olan rekabetin çok önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. 1380’de küçümseme amacıyla Kadı Burhaneddin, Osman’ın bir Kayıkçı oğlu olduğunu söylemiştir. Timur, Yıldırım’a bir mektubunda, “Bir Kayıkçı Türkmen soyundan gelmişsin” diyerek hakaret etmek istemiştir. Ayrıca Timur, Anadolu’dan ayrılmadan önce Osmanlı sultanları dâhil tüm beylere birer yarlığ vererek egemenliklerini tasdik etmişti. Osmanlı hanedanının etnik kökeni meselesi, Timur’dan sonra oğlu Şahruh zamanında da diplomatik tartışma konusu olmuştur. Rakiplerini etkisiz hâle getiren Şahruh, I. Mehmed ve II. Murad’a hilatler göndererek kendisine bağlılıklarını göstermesini istemişti. Bu baskı karşısında Osmanlı sarayına yakın olan Yazıcızâde Ali, Tarih-i Âl-i Selçuk’una Osman Bey’i Kayı boyuna bağlayan soy kütüğüne koymuştur. Onun soyunu Oğuz’un büyük oğlu Gün Han’ın soyundan geldiğini iddia ederek Timur ve Şahruh’un üstünlük iddiasını çürütmek istemiştir.³⁶

Osmanlı soyunu Gün Han’a değil de yine Oğuz’un altı oğlundan olan Gök Han’a bağlayan alternatif şecerelerde bulunmaktadır. Colin İmber, bu alternatif geleneğin yazılı olarak ilk defa Şükrullah’ın Tevârihi’nde görüldüğünü belirtmektedir. Ayrıca bu şecereye atfedilen hikâye de göstermiştir ki bu şecereler Osmanlı Hanedanı’nı komşu hükümdarların gözünde yüceltmektir.³⁷ Şükrullah’ın 1449 yılında 2. Murat adına elçi olarak Karakoyunlu Beyi Mirza

³⁴ Yazıcızâde, s. 30

³⁵ Yazıcızâde, s. 29-30

³⁶ İnalçık, Kuruluş, s. 118

³⁷ İmber, s. 257

Cihanşah'a gittiğini ve Karakoyunlu sarayında kendisine Oğuz Han'ın Gök, Yer, Deniz, Gün, Ay, Yıldız adlarında altı oğlunun olduğunu gösteren Moğolca yazılmış bir kitap gösterildiğini iddia etmiştir. Bu durum Mirza Cihan Şah'ı, kendisi Deniz Han'ın soyundan Murad'ın ise Gök Han soyundan geldiği için, gökyüzünün denize üstün olması gibi, Murad'ın soyunun da kendi soyundan üstün olduğunu itiraf etmeye zorladığını bildirmektedir.³⁸

Osmanlıların kendilerini Kayı boyuna mensup göstermelerinin pek cazip bir durum olmadığı kanaatinde olan Feridun Emecen, böyle bir gayretin olması durumunda daha faal ve önde gelen diğer boyları tercih etmeleri gerektiğini savunur. O, Kayı lafzının öne çıkarılmasının tarihî bir realiteden kaynaklanmış olabileceğini, ancak "*beylik kurma üstünlüğüne*" haiz olduğu iddiasının sonradan ortaya konulduğu kanaatindedir.³⁹

Enverî'nin sunmuş olduğu Osmanlı şeceresinde de bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu farklılıklar arasında en bariz olanı ise soy ağacını Hz. Nuh'a kadar sürdürmemesidir. Enverî, şecereyi Oğuz Han'da bitirir. Bu yönüyle diğer şecere sunan tarihçilerden ayrılır.⁴⁰ Enverî'nin peygamber ve sahabe hikâyeleri ile birleştirdiği Oğuz Destanı'nın unsurları bulunan şeceresine göre, Oğuz Kağan, Oğuz Tümen Kağan adlı bir Türk reisinin kızı ile Peygamber'in İyaz adlı bir sahabesinin oğluydu. Oğuz Kağan'ın altı oğlundan biri, bütün Türkistan'ı idare eden Kayı Cemşid Han idi ve Osmanlılar bu Kayı Cemşid Han'dan geliyorlardı. Bu şecere Peygamber'in bir sahabesinin manevi soyu ile Türkistan Hanı'nın dünyevi iktidarını birleştirme özelliğine sahipti. Ancak bu şecere pek yaygınlık kazanmayıp Enverî ile sınırlı kaldı denilebilir.⁴¹

Sonuç olarak, dünyanın sayılı büyük devletlerinden olan Osmanlı ve bu devletin kurucu unsuru olan Osmanlı hanedanlığı için bir şecerenin oluşturulması zaruri bir durumdur. Oluşturulmuş bu şeceredeki tartışmalar iki ana eksenle yoğunlaşmaktadır. Bunların ilki şecerenin realiteye ne kadar uyduğu diğeri ise oluşturulan bu silsilenamelerin nelere hizmet ettiği. Yukarıda değindiğimiz tartışmalardan da anlaşılacağı üzere Hz. Nuh'a dayandırılan bu şecerelelerin kesinliğinin şu anki veriler ile ispatlanamayacağı muhakkaktır. Osmanlıların Kayılara mensup olma ihtimalini, F. Emecen'in Osmanlı çekirdek coğrafyasındaki Kayılara mensup aşiretlerin varlığı ile

³⁸ Şükrüllah, Behcetü't-Tevarih, Yayına hazırlayan: Hasan Almaz, Mostar Yayınları, İstanbul 2010, s. 376

³⁹ Emecen, Osmanlı Klasik Çağında Siyaset, s. 59

⁴⁰ Enverî, s. LXXIX

⁴¹ İmber, s. 258

açıklamaya çalışması kabul edilebilir. Kaşgarlı Mahmud'un Kayıları, Oğuzların ikinci sıradaki boyu olarak göstermesi yönetici sınıftan olması açısından önemlidir.⁴² Wittek'in de belirttiği gibi, birinci sıranın Selçuklu hanedanına ait olduğu bir yerde artık hanedana meşru bir vâris olmadığından dolayı ikinci sıradaki bir boy da meşruiyet açısından azımsanmayacak kadar öneme haiz bir derecedir. Nitekim Yazıcızâde'nin eserinde bey seçilme meşveretine değindiği pasajda "*Kayı Han'ın bütün Oğuz beylerinin Oğuz'un ardından tabi oldukları han olduğunu söyleyip, Gün Han vasiyeti üzerine Oğuz töresince hanlık ve padişahlığın Kayı soyu varken diğerlerine değmeyeceği*"⁴³ şeklinde ifade etmektedir. Osmanlı tarihçilerinin böyle bir meşruiyet çabasına girmiş olmaları temelde iki yönlü cevaplanması gereken bir sorudur. Birincisi büyümeye başlayan ve artık gücünü belli bir ölçüde ispatlamış olan bir hanedanın kendi geçmişini bilmek istemesi kadar doğal bir şey yoktur. İlk başlarda Osmanlılar da bu kadar başarılı olabileceklerine belki inanmıyorlardı. Nitekim yaklaşık ilk yüz yıl devlet ile ilgili şu ana kadar elimizde herhangi bir kitap yoktur. Osmanlılar ile ilgili kitaplar yazılmaya başlayınca, hanedanlığın ataları ile ilgili şecereleler de ortaya çıkmaya başladı. Bu anlamdaki bir ihtiyacın meşruiyetle alakası pek yoktur.

İkincisi ve asıl önemli olanı meşruiyet iddialarına karşı şecere oluşturma çabasıdır. H. İnalcık'ın da belirttiği gibi, Osmanlıların Timur ve oğullarının iddialarına kendilerinin yöneticiliğe haiz bir hanedan olduğunu gösterme çabası göz ardı edilecek bir şey değildir. 1380'lerde küçümseme amacıyla Kadı Burhaneddin, Osman'ın bir Kayıkçı oğlu olduğunu söylemiştir. Timur, Yıldırım'a bir mektubunda Osmanlı sultanına, bir Kayıkçı Türkmen soyundan gelmişsin diye, hakaret etmek istemiştir. Osmanlı hanedanı meselesi, Timur'dan sonra oğlu Şahruh zamanında bir diplomatik tartışma konusu olmuştur. Timur, Anadolu'dan ayrılmadan önce, Osmanlı sultanları dâhil, tüm beylere birer yarlık vererek egemenliklerini tasdik etmişti. Oğlu Şahruh, karşıtlarını bertaraf edip tahtta sağlamca yerleşince, I. Mehmed ve II. Murat'a ferman ve hilatlar göndererek kendisine bağlılıklarını göstermelerini istemiş, Osmanlı sarayı bu baskı ve tehdit karşısında ciddi bir kaygıya düşmüştü. Saraya yakın Yazıcızâde ailesinden Ali, o zaman Târih-i Al-i Selçuk'unda Osman'ı Kayı'ya bağlayan soy kütüğünü koymuş ve Osman'ın Oğuz Han'ın büyük oğlu Günhan'ın oğlu Kayı'nın soyundan

⁴² Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lûgati't-Türk*, C.I, Çeviren: Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985, s. 28

⁴³ Yazıcızâde, s. 30

geldiğini söyleyerek, Timur ve Şahruh'un üstünlük iddiasını çürütmek istemiştir. Oğuznâme'ye göre Oğuz, 24 boy arasında egemenlik için kavga olmaması için töre koymuş, "Her birinin mansabı, nişanı ve damgası" tayin olunmuştur. Oğuz'un öncelik verdiği oğlu Günhan'dır.⁴⁴

Osman öncesine (Ertuğrul, Ertuğrul'un babası ve dedesi) şüphe ile bakan araştırmacıların iddiaları dikkate alınmaya değer gibi görünse bile aslında fazla da kuşkuya gerek yoktur. Çünkü günümüzde bile resmi belgelere başvurmadan babadan dededen duyarak birkaç kuşak ileri gidilebilir. Her ne kadar Osmanlı hanedanı başlarda bu kadar önemli bir konumda olmasa bile yine de bir kabilenin yönetici sınıfına mensuptular. Bunun için birkaç göbek atalarını ve geliş maceralarını bilmeleri imkân dâhilindedir. Ancak sözlü kültürde araya karışan unsurlar olacaktır. Araya karışan bu unsurlardan dolayı Gibbons'un yaptığı gibi tamamen uydurmadır demek veya efsane deyip hafife almak fazlaca ağır bir hüküm olur kanaatindeyiz.

Değerlendirilmesi gereken diğer bir konu ise Osmanlı meşruiyetinin Kayı'ya bağlanması meselesidir. Şayet Osmanlı hanedanı Kayılar'a değil de önem sırası daha gerilere düşen bir kabileye mensup olsaydı iktidardan uzaklaştırılacak mıydı? Törenin veya geleneğin bu türden bir yaptırımı var mıydı? Bizce Osmanlı hanedanı yine başta olurdu ve iktidarlarını hiç kimseye vermeye yanaşmazdı. Doğru ve doğal olan da budur.

3-Selçuklu Vârisi

Selçuklu Devleti, Anadolu'da meşruiyetin sembollerinden bir tanesidir. Çünkü beylikler ancak söz konusu devletin izniyle orada yerleşebiliyor ve onun adıyla fetih hareketlerinde bulunmaktaydılar. Selçuklu Devleti'nin, Anadolu'daki hâkimiyeti Köseadağ Savaşı'ndan sonra iyice sarsıldı ve 1308 yılında sona erdi. Ancak Selçuklu Devleti meşruiyet sağlayan iki temel ögeye de sahip idi. Din olarak İslamiyete, etnik olarak da Türk ırkına mensup idiler. Beylik oluşturan kişiler genelde söz konusu devletin komutanları idi. Büyüme potansiyeli olan beylikler, Selçukluların sürdürmüş olduğu misyona sahip olduklarını ispatlamak zorundaydılar. Çünkü ona vâris olmak aynı imtiyaz ve görevlere sahip olmak anlamına gelmekteydi. Osmanlı tarihinin ilk kaynaklarına baktığımızda Selçuk Devleti'nin halefi olma iddialarının net bir şekilde işlendiğinin anlamaktayız.

Aşıkpaşazâde, "*Ertuğrul, kendi neslinden olan Sultan Alâeddin'in Rum'a*

⁴⁴ İncalık, *Kuruluş*, s.118

padişah olduğunu işittiğini ve Er kıymetinin bilindiği yere varmak, bizim için kaçınılmaz oldu” dediğini rivayet etmek suretiyle Osmanlı ile Selçuklular arasında akrabalık bağının olduğunu iddia eder.⁴⁵ Epeyce geç bir tarihte oluşturulan ve aktarılan bu rivayet, Osmanlı yönetimini Selçuklu hanedanıyla ilişkilendirerek belli bir meşruiyet sağlamayı amaçlamaktadır.⁴⁶

Ahmedî bu dönem ile ilgili çok az bilgi nakletmiştir. Ahmedî'nin naklettikleri arasında dikkat çeken, “*Ertuğrul'a bu toprakların kâfirlerle uğraşması için şah tarafından verildiği*” bilgisidir.⁴⁷

Neşrî ise Ertuğrul'un, Söğüt ve çevresine yerleştirilmesini, Tatarla yapılan savaşta Sultan Alâeddin'e yardım etmesi ve bu yardım sayesinde sultanın galip gelmesini göstermektedir.⁴⁸

Neşrî, Osmanlı Beyliği'ni, Selçuklu Devleti'nin vârisi olduğu düşüncesini daha da ileri götürdüğü anlaşılmaktadır. Ona göre Osman'ın amacı, Konya'ya gidip orada Sultan Alâeddin ile buluşup ona veliaht olmaktır. Çünkü sultanın erkek çocuğu yoktu ve Osman'ı oğlu gibi sevmekteydi. İstiklalini elde etmesine rağmen bu ocaktan yetiştikleri için edebe riayet etmesi gerekmektedir. Bundan dolayı hutbeyi yine de Sultan Alâeddin adına okutmaya devam etmiştir. Tam da onun yanına gideceği sırada sultanın vefat ettiği haberini almış ve bundan sonra hutbeyi kendi adına okutmuştur.⁴⁹ Hutbe olayından sonra Osman Bey, kanunlarını bildirmiş, kadı ve subaşı atamıştır. Yakın çevresine yurtluklar vermiştir.⁵⁰

Selçuklu Devleti'nin vârisi olma konusunda kaynaklarda başka pasajlarda görmekteyiz. Aşıkpaşazâde'nin naklettiğine göre, “*Sultan Alâeddin kâfirlerin*

⁴⁵ Aşıkpaşazâde, s.38

⁴⁶ Elizabet A. Zachariadou, “İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler”, *Söğütten İstanbul'a*, Çeviren: Yunus Koç, Derleyen: Oktay Özel, Mehmet Öz, İmge Kitabevi, İstanbul 2005, s.355

⁴⁷ Ahmedî, *Dasitan-ı Tevârih-i Mülük-i Âl-i Osman*, Yayına hazırlayan: Nihad Sami Banarlı, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939, s.114

⁴⁸ Eytdi: atmandan ve dedemden işitdüm ki, eytdiler, ol vakit ki E r t u ğ r u l dört yüze yakın erle Rûm'a azm itdiler, Sultan Alâ ü d - D î n - i evvel dahi ba'zi a'dâsiyle cenk sadedinde idi. Bunlar dahi göçmel gelüb ittifak Sultan Alâ ü d - D î n'ün şol haline yitişürler ki Tatar, Sultan Alâ ü d - D î n'i bunaldub sıyayür. Ertuğrul'un yanında bir kac yüz yarar yoldaş varidi. Ertuğrul eytdi: “Hey yârenler, cenge tuş (düş) geldük. Yanımızda kılıç götürürüz. Avret gibi geçüş gitmek erlik değıldür. Elbette şunlarun birine muâvenet itmek gerek. Galibe mi muâvenet idelüm, yoksa mağluba mı? Eytdiler: “Mağluba muavenet 'asirdür. Ademimiz azdur ve hem yeğine kuvvet dimişlerdür, didiler. Ertuğrul eytdi: “Bu söz merdâneler kelâmı değıldür. Erlik oldır-kim mağluba yardım idevüz. Hızır gibi bun deminde biçârelere medet yitişe. Dest-gir olavuz,, didi. Pes heman Ertuğrul etbâ'iyile el kılıca urub bir tarafları ki Sultan Alâü d - D î n'ün mukabelesinde idi. Tatar kılıç koydular. Şahin kargaya girer gibi girüb fil-hâl 'aduvvu münhezim kıldılar. Sultan Alâ ü d - D î n anı görüp E r t u ğ r u l 'a istikbal gösterdi. E r t u ğ r u l dahi etbâ'iyile Alâü d - D î n'ün elin öpdü. Sultan Alâü d - D î n dahi Ertuğrul'a hi'l at-i Fâhir giyürüb tevâbiine ve levahikine 'atâ vü ihсанlar eyledi. Andan Söğüt nâm yiri halkına kışlak ve Domanic'i ve Ermeni tağlarını yaylak virdi. Osman Gazi'nün zuhûri Söğüt'den olmasına hikmet budur.

⁴⁹ Neşrî, C.1, s. 109

⁵⁰ Aşıkpaşazâde, s. 61

Osman Gazi üzerine kalabalık askerle geldiklerini, kardeşi Sarı Yata'nın şehit olduğunu, bu savaşa hangi kâfirlerin katıldığını" öğrenmişti. Emretti: "Çabuk asker" dedi. Bunun üzerine bir ordunun hazırlandığı ve Karacahisar üzerine hücum edildiği, ancak Bayıncas Tatarı'nın Selçuklu topraklarına saldırı haberi üzerine Sultan ayrılmak zorunda kalmıştı. Ayrılmadan önce Osman Bey'i çağırması, beraberinde getirmiş olduğu silahları vermiş ve ona: "Oğul Osman Gazi, sende saadet nişanı çoktur. Sana ve senin nesline dünyada karşı koyacak kimse yoktur. Benim duam, Allah'ın yardımı, evliyanın himmeti ve Hazreti Muhammed'in (s.a.v) mucizeleri seninledir." dedi.

Kaynakların bu şekildeki anlatımına karşın realitenin böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Selçuklu Devleti, Bizans tekfurları ile vergi karşılığı anlaşmalar yapmaktaydı. Selçuklunun baskısından kurtulan beylikler, Bizans topraklarına saldırmaya başlamıştır.⁵¹ Osman Bey'in ele geçirdiği Karacahisar, Selçuklu Devleti'ne haraç ödemekteydi. Dolayısıyla Osman Bey'in burayı ele geçirmesi Selçuklu menfaatleriyle örtüşen bir fetih değildir.⁵² Ayrıca Bayıncas Tatarına karşı savaşa giden bir sultan en fazla ihtiyaç duyacağı silahların tamamını niye Osman Bey'e bıraksın? Karacahisar başta olmak üzere diğer fetihlerde Âşıkpaşazâde'nin, Osman Bey'i Selçuklu Devleti ile birlikte hareket eder göstermesine rağmen durumun böyle olmadığını diğer kaynaklarda anlaşılmaktadır. Selçuklu ve İlhanlı yöneticileri uçlarda girilen bu askeri hareketleri pek tasvip etmemekteydiler. Ancak elinde güç bulunmayan Selçuklu yönetiminin, uçlarda bulunan beyliklere müdahalesi mümkün olmamaktaydı. İlhanlı komutanlarının girişimleri ise bir sonuç vermemekteydi.⁵³ H. İnalçık, Emir Çoban'ın Anadolu'ya karşı ikinci defa sefer düzenlemiş olduğu dönemde Karabük'ü kışlak olarak seçmiş olduğunu ve uçlarda bulunan beylerin gelip itaat ettiklerini, ancak bu beyler arasında Osman Bey'in olmadığını söylemektedir. Bunun sebebi olarak da, Osman Bey'in İlhanlılar için sorun teşkil etmemiş olduğunu göstermektedir. Yani Osman Bey, Bizans tekfurları ile iyi geçinmekteydi.⁵⁴ Bu da bize şunu gösteriyor ki; gerek Osman Bey ve gerekse diğer beylerin Bizans aleyhine girişmiş oldukları faaliyetlerden Selçuklu ve İlhanlı yöneticileri memnun değillerdi. Bu nedenle kaynaklarda, Sultan Alâeddin'in Osman Bey'e yardım etmek için gelmiş olduğu şeklindeki rivayetin doğru olma ihtimali zayıflamaktadır.

Selçuklu-İlhanlı görevlisi olan Aksarayî'nin olaylara bakışı aynı zaman-

⁵¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK Yayınları Ankara 2008, s. 39

⁵² İnalçık, *Kuruluş*, s. 1 43

⁵³ Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbar*, Çeviren: Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2000, s. 91

⁵⁴ İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, TDV Yayınları, İstanbul 2011, s. 26

da bu güçlerin bakış açısını göstermektedir. Onun anlatımından anlaşıldığı kadarıyla İlhanlı-Selçuklu yönetimi, beyliklerin Bizans aleyhine girişmiş oldukları yağma ve çapul işlerinden memnun olmamaktaydılar. Ancak beyliklerin yapmış olduğu bu tür hareketlerin de önüne geçememekteydiler. Merkezi yönetimin bu konuda çaresiz kalışını Aksarayî esefle dile getirmektedir.⁵⁵

Osman Bey'in, Selçuklu haraçgüzarı olan Karacahisar'ı fethetmesi Selçukluların rızasına uygun düşmemektedir. O zaman böyle bir meşrulaştırmaya niye gidildiği açığa çıkmaktadır. Osmanlı-Karamanlı çekişmesinde Selçuklunun meşru vârisi olma savaşının fikri alandaki mücadelesinin argümanı olarak değerlendirilmelidir.

Meşruiyet mücadelesi sadece Karamanlılar değil aynı zamanda İlhanlılarla da olmuştur. Karamanlılar ile olan meşruiyet savaşında Selçuklu vârisi olma mücadelesi verilmiş iken, İlhanlılar ile olan çekişmede ise Kayı tezi savunulmuştur. Bundan dolayı kaynaklarda tezatlar gözükmektedir. Örneğin Âşıkpaşazâde'de Karacahisar'ı fethetmek için Sultan Alâeddin'nin yardımı geldiği, cuma hutbesi hadisesinde ise kendisine yardıma gelen aynı sultana karşı meydan okuduğu karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Osmanlı'nın kuruluş döneminde Anadolu'da meşruiyet açısından iki tane temel değer bulunmaktaydı. Birincisi gaza, ikincisi ise etnik yapıdır. Selçuklu Devleti ise o dönemde bu iki değeri içinde barındıran bir devlet hüviyetindeydi. Selçuklu Devleti'nin önceleri İlhanlıların etkisine girmesi ve 1308'de de tarih sahnesinden silinmesi sebebiyle daha önce bu devlete bağlı olan beylikler bağımsızlık için mücadele vermeye başlamışlardır.

Bu dönemde kurulan Osmanlı Devleti, meşruiyetine sağlamaya çalışırken bu değerleri kullanmıştır. Bundan dolayı beyliğin kuruluşu hakkında bilgi veren kaynaklar onun gaza misyonuna sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bu kadarıyla yetinmeyen kaynaklar, aynı zamanda gaza yapan hanedanlar içerisinde en faziletlisinin Osmanlılar olduğunu iddia etmişlerdir. Gazanın Anadolu'da bulunan bütün beyliklerde var olan bir gerçeklik olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Osmanlı hanedanlığını diğerlerinden üstün bir konuma yerleştirilmesi meşruiyete yönelik bir çabadır. Kaynakları bu tür rivayetlere sürükleyen şey ise; Rakip hanedanların (Timurlular, Kadı

⁵⁵ Âksarayî, s. 86-87

Burhaneddin ve özellikle Karamanlılar) meydan okumalarına muhatap olmaları ve meşruiyetlerine yöneltmiş oldukları itirazlardır.

O günün Anadolu'sunda meşruiyetin ikinci unsuru etnik yapıdır. Osmanlı hanedanlığının etnik yapısına önemli atıflar vardır. Bunun arka planında Osmanlının, diğer Müslüman beylik ve devletler ile olan çekişmesinin önemli bir payının olduğunu anlamaktayız. 1380'lerde küçümseme amacıyla Kadı Burhaneddin, Osman'ın bir Kayıkçı oğlu olduğunu söylemiştir. Timur, Yıldırım'a bir mektubunda Osmanlı sultanına, bir Kayıkçı Türkmen soyundan gelmişsin diye, hakaret etmek istemiştir. Osmanlı hanedanı meselesi, Timur'dan sonra oğlu Şahruh zamanında bir diplomatik tartışma konusu olmuştur. Timur, Anadolu'dan ayrılmadan önce, Osmanlı sultanları dâhil, tüm beylere birer yarlıg vererek egemenliklerini tasdik etmişti. Oğlu Şahruh, karşıtlarını bertaraf edip tahtta sağlamca yerleşince, I. Mehmed ve II. Murad'a ferman ve hilatlar göndererek kendisine bağlılıklarını göstermelerini istemiş, Osmanlı sarayı bu baskı ve tehdit karşısında ciddi bir kaygıya düşmüştü. Saraya yakın Yazıcızâde ailesinden Ali, o zaman Târih-i Al-i Selçuk'unda Osman'ı Kayı'ya bağlayan soy kütüğünü koymuş ve Osman'ın Oğuz Han'ın büyük oğlu Günhan'ın oğlu Kayı'nın soyundan geldiğini söyleyerek, Timur ve Şahruh'un üstünlük iddiasını çürütmek istemiştir. Oğuznâme'ye göre Oğuz, 24 boy arasında egemenlik için kavga olmaması için töre koymuş, "Her birinin mansabı, nişanı ve damgası" tayin olunmuştur. Oğuz'un öncelik verdiği oğlu Günhan'dır.

Kayı lafzının öne çıkarılmasının tarihî bir realiteden kaynaklanmış olabilir, ancak "*beylik kurma üstünlüğüne*" haiz olduğu iddiası sonradan ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun da yine meşruiyete yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Gaza ideolojisine sahip ve etnik olarak Türk olan Selçuklunun vârisi olma konusunda Osmanlı kaynaklarının birçoğunda belli atıflar görmek mümkündür. Aşıkpaşazâde, Sultan Alaeddin ile Ertuğrul Bey arasında akrabalık bağı olduğunu iddia eder. Yine o, Sultan Alaeddin'in Karacahisar'ın fethi için Osman Bey'e yardıma geldiğini ancak Bayancas Tatarı'nın Aksaray'a saldırması üzerine geri gittiğini, gitmeden önce de: "Oğul Osman Gazi, sende saadet nişanı çoktur. Sana ve senin nesline dünyada karşı koyacak kimse yoktur. Benim duam, Allah'ın yardımı, evliyanın himmeti ve Hazreti Muhammed'in (s.a.v) mucizeleri seninledir." der. Neşri, Aslında Osman Bey'in amacı bağımsızlığını ilan etmeden önce Selçuklu sultanına giderek ona veliaht olmak istediğini ancak sultanın vefatı üzerine gitmekten vaz geçtiğini aktarır.

Kaynakların aktardıkları bu türden rivayetlerin realiteyle bağdaşmadıkları anlaşılmaktadır. Ancak beylikler ile olan rekabette Selçuklu devletine vâris olma meşruiyet açısından önemlidir. Etnik yapısı ve gaza ideolojisine sahip olması bakımında önemli somut bir örnektir. Aynı zaman da beyliklerin tamamı daha önce Selçuklu devletine bağlı bulunmaktaydılar. Onun misyonunu yüklenen beylik, diğerleri üzerinde hak sahibi olmuş olmaktadır. Böylece diğer beylikler kendilerine tabi olacak ve onu üst yapı olarak görecektir. Selçuklu devletine vâris olmaya yönelik yapılan atıfların böyle değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Abdurrahman bin Muhammed bin Haldûn Hadramî, *Mukaddime*, C.I, Çeviren: Halil Kendir, Yeni Şafak Yayınları, Ankara 2004,
- Ahmedî, *Dasitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman*, Yayına hazırlayan: Nihad Sami Banarlı, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1939.
- Ahmet Feridün Bey, *Münşeâtü's-Selatin, Konya El Yazma Eserler Kütüphanesi*, kayıt no: 14075.
- Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbar*, Çeviren: Mürsel ÖZTÜRK, TTK Yayınları, Ankara 2000.
- Cahen, Claude, *Osmanlılar'dan önce Anadolu*, Çeviren: Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002.
- Derviş Ahmed Âşıkî, *Aşkpaşazâde Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Cemil Çiftçi, Mostar Yayınları, İstanbul 2008.
- Emecen, Feridun, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008.
- Emecen, Feridun, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî*, Yayına Hazırlayan: Necdet Öztürk, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlânâ Celaleddin*, İnkilâp Kitapevi, İstanbul 1985.
- Giese, Friedrich, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi", *Söğüt'ten İstanbul'a*, Çeviren: Zehra Aksu Yılmaz, İstanbul 2005, s.149-177
- İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiye*, Litera Yayıncılık, Çeviren: Ekrem Demirli, İstanbul 2008.
- İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Yayına hazırlayan: Şerafettin Turan, TTK, Ankara 1991.

- İmber, Colin, “Osmanlı Hanedanı Efsanesi”, *Söğüt'ten İstanbul'a*, Çeviren: Fatma Acun, Derleyen: Mehmet Öz, Oktay Özel, İmge Kitabevi, Ankara 2005. s.243-271
- İnalçık, Halil, *Kuruluş*, Hayykitap, İstanbul 2010.
- _____, *Devlet-i Aliyye*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009.
- _____, *Osmanlılar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, TDV Yayınları, İstanbul 2011.
- Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lûgati't-Türk*, Çeviren: Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985.
- Köprülü, M. Fuad, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009.
- Mehmed Neşrî, *Kitab-ı Cihan-nümâ*, Yayına hazırlayanlar: Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen, TTK, Ankara 1995.
- Oruç b. Adil el-Kazzâz kâtibü'l-Edrenevî, *Oruç Beğ Tarihi*, Yayına hazırlayan: Necdet Öztürk, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.
- Pachymeres, Georges, *Bizans Gözüyle Türkler*, Çeviren: İlcan Bihter Barlas, İlgî Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2009.
- Şükrüllah, *Behcetü't-Tevarih*, Yayına hazırlayan: Hasan Almaz, Mostar Yayınları, İstanbul 2010.
- Taşköprülüzâde, *Osmanlı Bilginleri*, Çeviren: Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Togan, A. Zeki Velidî, *Oğuz Destanı Reşidüddin Oğuznâmesi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1982.
- Turan, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.
- Türer, “Osmanlı'nın Temelindeki Manevi Harç: Kuruluş Döneminde Anadolu'da Tasavvuf”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999. s. 375-383
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. I, TTK Yayınları Ankara 2008.
- Yazıcızâde Ali, *Tevârîh-i Âl-i Selçuk*, Hazırlayan: Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.
- Zachariadou, Elizabet, “İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler”, *Söğüt'ten İstanbul'a*, Çeviren: Yunus Koç, Derleyen: Oktay Özel, Mehmet Öz, İmge Kitabevi, İstanbul 2005, s. 341-397.